

Sažetak

AKCIJSKI PLAN DESTINACIJE PIRAN

u okviru prekograničnog projekta

MALA BARKA 2

Osminka&Co., d.o.o.,

družba za založništvo, svetovanje in trgovino, d.o.o.

Ljubljana

Naručitelj: Općina Piran / Comune di Pirano

Travanj 2018.

Općina Piran i grad Piran kroz prizmu projekta Mala barka 2

Općina Piran/Pirano je turistički najrazvijenija slovenska općina koja predstavlja jedno od središta kongresnog, zdravstvenog, kulturnog, vjerskog i nautičkog turizma na sjevernom Jadranu. Cijelo područje općine Piran/Pirano je višekulturalno, u njemu žive i pripadnici talijanske nacionalne manjine.

Poznata je krilatica da je Piran grad izgrađen na soli. Sol – bijelo zlato krilatog lava i s njime povezane navike, običaji i proizvodi glavna su identifikacija općine. Ovaj obalni sredozemni grad danas se po mišljenju svjetskih turističkih agencija i turoperatora smatra jednim od najromantičnijih gradova. Uklopljen između Strunjanskih solana, preko nekadašnjih skladišta soli Monfort i Bernardina, do Sečoveljskih solana, grad je smješten u vremenu i prostoru gdje svaki dan zrači svojim vlastitim identitetom. Na praznik sv. Jurja, zaštitnika Pirana, svake se godine na najbolji mogući način, proslavom odlaska u solane, vraća svojim izvornim korijenima.

Polja soli koja se nalaze na drugom kraju općine odlikuju se uređenim parcelama, muzejom solinarstva i proizvodima od cvijeta soli koji su već u prodaji. U gradu ih možemo pronaći i u uređenoj prodavaonici tj. u prodajnom izložbenom prostoru u prizemlju piranske Venecijanske kuće. Međutim, jedna od najstarijih piranskih kuća ostaje neiskorištena u priči »Lasa pur dir«, a isto tako neiskorišteni ostaju i praznik početka žetve soli na blagdan sv. Odorika – solinarska »šagra« i blagoslov soli, kad bi se radnici u solani vratili s polja soli na svoja domaća ognjišta. S obzirom na to da je vjerski i hodočasnički turizam također jedno od ishodišta turističkog razvoja Pirana, to predstavlja priliku za grad. U zaborav nažalost padaju i trabakul i bracera, tradicionalne težačke brodice za prijevoz soli i drugog teškog rasutog tereta, kao što iščezava i cijeli niz drugih tradicionalnih plovila građenih od drva. Prošlost grada i već gotovo poslovična multikulturalnost su pak usprkos politici i novijoj povijesti skrojenoj po njenoj mjeri, koja je u 20. stoljeću ostavila za sobom brojne otvorene rane i donijela krizu nacionalnog identiteta, na ovome prostoru sačuvala dušu grada te visok stupanj međusobne tolerancije i prihvaćanja različitosti. Priroda ljudi otvorenih prema moru sačuvala je pak običaje i tradicije povezane s njime. Usprkos tadašnjoj revolucionarnoj industrijalizaciji i urbanizaciji slovenske obale, društvo je zahvaljujući naporima pojedinaca uspjelo sačuvati dio

pomorske kulturne baštine sjevernog Jadrana. I baš kao što sazrijeva sol, sada je sazrio i trenutak za njezinu revitalizaciju.

SWOT analiza

Prednosti:

- multikulturalni prostor,
- raznolika povijesna baština,
- bogata pomorska kulturna baština,
- velik utjecaj tisućugodišnje povijesti Mletačke republike.

Slabosti:

- velika rascjepkanost projekata,
- prevelik broj nedorađenih projekata,
- nepovezanost projekata,
- prevelika povezanost s »per partes« interesima,
- projekti se uglavnom oslanjaju na jednog čovjeka,
- volonterski rad na projektima,
- projekti su već u tijeku,
- projekti se temelje na postojećim projektima,
- nositelji projekata su državni subjekti,
- projekti su samo njihova nadgradnja,
- nedodirljivost voditelja postojećih projekata,
- ljudski resursi koji slabo djeluju volonterski,
- preslab naglasak na stvarnu i izvornu kulturnu baštinu,
- kultura stanovanja koja nije usmjerena na očuvanje pomorske kulturne baštine,
- neaktivnost pomorskog civilnog društva i njegovih organizacija,
- slabo poznavanje vlastite pomorske kulturne baštine,
- traženje vlastitog nacionalnog identiteta,
- izgubljeno i prešućeno vrijeme novije povijesti.

Polazno vremensko razdoblje

Izbor vremenskog okvira koji je najbolje označio život u Piranu:

- vrijeme vladavine Mletačke republike,
- vrijeme vladavine Austro-Ugarske (19. stoljeće),
- vrijeme nakon 2. svjetskog rata (1947. – 1953.),
- vrijeme nakon osamostaljenja 1991.

U skladu s predgovorom, za analizu je izabrano temeljno razdoblje vladavine Mletačke republike, gdje je zamjetan i prepoznatljiv ekstreman utjecaj također i kroz rad i običaje u Piranu kao multikulturalnom gradiću, a tradicionalna plovila zato izvorno pripadaju današnjoj zapadnoj talijanskoj obali.

Sadržajna ishodišta za akcijski plan za Piran

Osnovna vodilja prilikom izrade Akcijskog plana za Piran je dakle multikulturalnost prostora, velik utjecaj Mletačke republike na oblikovanje zajednice i prešućena poslijeratna povijest, koja je administrativnim određivanjem granica i novim političkim uređenjem potaknula autohtono stanovništvo na selidbu. To je prouzročilo i gubitak pokretne kulturne baštine. Ljude iz zaleđa, slovenske Istre, čak do Buzeta, vlast je nagnala u pravi egzodus. Tim je političkim činom posljedično za duga desetljeća izbrisana i izgubljena pomorska baština tog dijela sjevernog Jadrana. U sve tri predstavljene priče akcijskog plana za Piran (Piranska sandolina, Fioret i Polena Meduza), u glavnim se ulogama pojavljuju piranske otvorene sandoline nazvane Piros i Fioret te osobe Sergio i Franko koje predstavljaju multikulturalnu vezu između tadašnjeg autohtonog gradskog romanskog stanovništva (Talijana) i radničko-ribarskog slavenskog (Slovenaca). Piranska sandolina je pravi čamac koji se u otvorenoj verziji oblikovao u tom području. Njime su ljudi odlazili na priobalni ribolov, kontrolirali mreže na obali, a na kraju tjedna ujedno je služio za druženje i društveni život. Duh građanstva prenosio se s krajnjeg sjevera Piranskog zaljeva preko Istre do Kvarnera, od Pirana preko Opatije do Voloskog. Čamac bez čovjeka je nijemi svjedok prošlosti, a čovjek bez čamca je poput čovjeka bez obitelji. Obitelji su bile te koje su davale podršku muškarcima kad bi odlazili na posao u čuvane piranske škverove u kojima su gradili i veće brodove, bracere i trabakule, poznate na cijelom Jadranu. Njima su prevozili sol s polja soli i drugi rasuti teret, za prodaju ulovljene ciple iz Piranskog zaljeva, uz poštivanje koncesijskog ugovora kojim je bilo točno propisano upravljanje morskom njivom, zaljevom i obalom unutar piranske komune. Na većim brodovima plovili

su cijelim Jadranom i dalje kroz Otrant. Kljun broda i zavjetna slika u kapetanovoj kabini jačali su snagu posade i kapetanov duh da zle morskne sile budu blage prema barki i ljudima kako bi se nakon svake plovidbe sigurno vratili u svoju matičnu luku. Vitke i okretne sandoline znakovitih imena Piros (poput vatre koja je svagda gorjela na kraju piranske vedute, na rtu Madona, na mjestu na kojemu danas stoji svjetionik Punta Piran iz 1872.) i Fioret (u govoru starih stanovnika Pirana naziv za cvijet soli) su zajedno sa Sergiom i Frankom glavni akteri priče o odlasku u solane, priče o žetvi soli i berbi cvijeta soli, kao i o odlasku na pučinu, susretu s gusarima i darivanju egipatskog kralja dijamantima koji su u stvari bili kristali najkvalitetnije i najčišće soli – cvijeta soli – fioreta. Iz te tri priče, koje se temelje na povijesnim činjenicama i stvarnim osobama, predlažu se i sadržaji za interaktivni muzej u nastajanju.

Sadržaji interaktivnog muzeja

U interaktivnom muzeju bit će predstavljena pomorska kulturna baština koja je temeljna za ove krajeve, ali se u potpunosti izgubila kroz vrijeme i više je nije moguće vidjeti.

- Piranski škverovi
- Trabakul i piranska bracara
- Portoroški ribolovni rezervat i tradicionalni ulov cipala
- Piranski konzorcij za prijevoz
- Sol, bijelo zlato krilatog lava

Završna misao

Proteklih godina i desetljeća pripremljeno je i organizirano mnogo događaja na temu očuvanja i revitalizacije slovenske pomorske kulturne baštine. Neki od njih, posebno oni koji su bili uključeni u Dane europske kulturne baštine u organizaciji društva AN BOT, ostavili su duboki trag. Većina je bila međusobno nepovezana, a samo rijetki su se mogli ponoviti i zato su se jednostavno uništili u mnoštvu izgubljenih i zauvijek zaboravljenih. Temeljni problem predstavljamo mi ljudi, naša taština i posesivnost, kao i nepoznavanje ove tematike, što je logična posljedica migracija i mračne novije povijesti, kada je osobito nakon 1953. došlo do masovnog odlaska autohtonog stanovništva s današnje slovenske obale, a s njime i pokretne kulturne baštine, uz istovremeno

naseljavanje ljudi iz zaleđa koji nisu živjeli i rasli s morem niti su bili odgajani da ga poštuju. Zato su se umjesto moru okrenuli prema unutrašnjosti, a s obale su iščezli spomenici pomorske kulturne baštine i u zaborav su tonuli običaji i tradicije. Čini se da smo najprije morali sve uništiti kako bismo zatim ponovno smjeli i mogli graditi na temelju onoga što smo nekad već imali i što bi nas, uz pravilan odgoj i obrazovanje, opravdano moralo identificirati i činiti prepoznatljivim kao pomorski narod.

Raznolikost i multikulturalnost, koji su nekoć bili nositelji razvoja, postali su zapreka pomorskom narodu sjevernog Jadrana i tako je još i danas. Jer kako inače objasniti činjenicu da većina napora za obnovu pomorske kulturne baštine dolazi s državne i općinske razine od predstavnika javnih ustanova umjesto iz zainteresirane stručne javnosti, strukovnih društava, gospodarstva i ljudi s mora?

Možda zaista dolazi novo doba, zadnja mogućnost da se okrenemo natrag k moru kojemu i pripadamo. Tko zna? Kao autor ovog priloga barem ću za Piran sa sigurnošću potvrditi da smo dostigli kulturnu Europu starog kontinenta kada budem barem vidio da je svjetionik na rtu Madona ostao u funkciji mora, a da su prostorije svjetioničara preuzeli interaktivni sadržaji slovenske pomorske kulturne baštine moreplovaca i piranskih mornara. Kad mali mandrač bude pripadao starim i tradicionalnim drvenim barkama i ribarima kao živa dependansa Pomorskog muzeja Piran, kada s obale ne budu iščezavale mreže, i kada se vrte dizalo i kameni stolovi za prodaju ribe kao dio pomorske baštine, i kad ćemo zajedničkim snagama moreplovci, jezikoslovci, ribari i mornari, profesori i zaljubljenici u more oblikovati i zapisati te implementirati u funkcionalnu upotrebu slovensku pomorsku terminologiju. Tada će se i na Punti Piran, na rtu Madona, na vrhu svjetionika zasigurno ponovno zavijoriti zastava, ovaj put slovenska, u čast i podršku slovenskom festivalu, prazniku mora i pomoraca – Piranese.

Mitja Zupančič, autor

Sažetak, Akcijski plan Mala barka 2 za destinaciju Piran

Ljubljana, 06.04.2018.